

Піщенко Генадій Іванович

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального
права та кримінології навчально-
наукового інституту права та
психології НАВС

Шопіна Юлія Олегівна

кандидат юридичних наук доцент
кафедри кримінального права та
кримінології навчально-наукового
інституту права та психології НАВС

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НЕВІДВОРОТНОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ

Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС) діє на підставі Римського статута. Зокрема, ст. 5 якого визначає юрисдикцію МКС, що розповсюджується на чотири види найбільш тяжких злочинів проти людства, а саме: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини і так звані злочини агресії.

Як відомо МКС функціонує як доповнення до національних систем правосуддя і діє в тих випадках, коли держави не можуть або не показують бажання розслідувати злочини, що зазначені вище.

У Римському статуті є декілька статей, що відносяться або присвячені МКС. Так, ст. 1 Римського статуту затверджено принцип комплементарності, який полягає у тому, що юрисдикція МКС доповнює національні системи кримінального правосуддя незалежних держав.

Стаття 12 Римського статуту вказує на умови при яких МКС може здійснювати свою юрисдикцію, включаючи передачу справи державою-учасником чи прокурором.

Стаття 42 Римського статуту визначає функції та обов'язки Канцелярії прокурора, як одного з чотирьох органів МКС перерахованих у статті 34 цього статуту. До таких органів належать:

- Президіум;
- Відділення, що включають: апеляційне, судове та досудове провадження;
- Канцелярія прокурора;
- Секретаріат.

МКС – це постійний трибунал, який не замінює національні суди, а діє як інструмент, що дозволяє покласти край безкарності за тяжкі та особливо тяжкі міжнародні злочини.

Окрім того, МКС є також міжнародним постійним органом кримінальної юстиції, до компетенції якого входить переслідування осіб

відповідальних за геноцид, воєнні злочини, злочини проти людства та агресії.

МКС був створений після підписання Римського статуту 17 липня 1998 року. Офіційно розпочав свою роботу та виконання повноважень з 01 липня 2002 року, тобто через чотири роки з моменту вступу Римського статуту в силу.

Мови на яких ведеться діловодство – англійська та французька.

Склад суддів МКС обирається Асамблеєю держав-учасників у складі 18 суддів, який за необхідністю може бути збільшеним.

З числа суддів обирається голова та два його заступники. Резиденція МКС знаходиться в Гаазі (Нідерланди).

На відмінну від інших міжнародних спеціалізованих або змішаних судів, МКС є постійною установою.

МКС та міжнародний суд ООН – це різні суди, хоча останній також проводить судові засідання в Гаазі, але він має іншу компетенцію. МКС не входить до офіційних структур ООН, хоча і може порушувати справи за поданням Ради безпеки ООН. Окрім Гааги засідання МКС можуть відбуватися в будь-якому іншому місці географічного представництва та гендерного балансу.

Як було зазначено раніше, МКС є постійно діючим незалежним органом. До його компетенції належить розгляд справ виключно проти фізичних осіб, виключаючи держави.

У світовому судочинстві МКС займає ключове місце у боротьбі з безкарністю та безвідповідальністю за особливо тяжкі злочини проти людства та його існування як такого.

Отже, його місія полягає у притягненні до відповідальності вищих посадових осіб незалежно від їх офіційного статусу.

МКС забезпечує також правосуддя для жертв тяжких злочинів і сприяє недопущенню нових їх випадків.

На теперішній час МКС активно і цілеспрямовано працює над ситуацією, яка скалася в Україні, розслідуючи воєнні злочини та злочини проти людства, що вчиняє на її території російська федерація з її надуманою агресією проти суверенної держави. Зокрема, видано ордеру на арешт військових злочинців, серед яких високопоставлені особи включаючи Президента рф.

МКС відіграє ключову роль у зміцненні міжнародного правопорядку та у створенні ефективного механізму відповідальності, що ні в якому разі не залежить від волі окремих держав, особливо тих, що виявили агресію чи посягли на територіальну цілісність (визначені світом кордони) інших суб'єктів міжнародного права та притягнення до відповідальності винних за порушення міжнародних принципів та засад.

Отже, враховуючи вищезазначене, варто зробити загальний висновок, який полягає у тому, що МКС створений на договірній основі з метою сприяння зупиненню безкарності та невідворотності покарання за

багаточисельні тяжкі злочини проти людства, що, на жаль, ще мають місце у XXI столітті. Його основне завдання – покласти край цьому ганебному явищу, яке ще повністю не викорінено і продовжує існувати на нашій планеті. Природньо такі дії викликають занепокоєння міжнародної спільноти демократичних країн і завдання МКС полягає саме у їх недопущенні в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього. Закон України 3909-IX. 21 серпня 2024. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text. (дата звернення 17.04.2026).

2. Верховна Рада України. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього. Закон України 4012-IX. 9 жовтня 2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-IX#Text>. (дата звернення 17.04.2026).

Полішко Наталія Леонідівна

професор кафедри цивільно-правових дисциплін ННПП НАВС, доктор філософії в галузі право, доцент

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ: ПІДХОДИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний етап розвитку міжнародного правосуддя характеризується поступовим розширенням його функціонального призначення, що виходить за межі виключно кримінального переслідування осіб, винних у вчиненні найтяжчих злочинів, і охоплює також забезпечення прав та інтересів потерпілих. У цьому контексті особливого значення набуває проблема формування ефективних механізмів відшкодування шкоди жертвам міжнародних злочинів, що зумовлює необхідність осмислення цивільно-правової складової діяльності Міжнародного кримінального суду.

Традиційно міжнародне кримінальне право зосереджувалося на встановленні індивідуальної кримінальної відповідальності фізичних осіб за вчинення геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів. Водночас питання відшкодування шкоди потерпілим тривалий час залишалося поза межами системного правового регулювання або ж розглядалося як допоміжний елемент кримінального процесу. Прийняття Римського статуту стало важливим кроком у напрямі інтеграції репараційних механізмів у структуру міжнародного кримінального правосуддя [1].